

Ulkosuomalaisstrategia

Sisäministeriön tavoiteasiakirja

Millaisiin tarpeisiin meidän on pyrittävä vastaamaan?

Sisäministeriön hallinnonalalle kuuluvat ulkosuomalaisten tarpeet liittyvät passin hankkimiseen, Suomen kansalaisuuteen liittyviin kysymyksiin sekä yleisesti ulkosuomalaisasioiden koordinaatioon valtionhallinnossa, josta sisäministeriö vastaa.

Passin hakemiseen liittyvät kysymykset on mainittu jo aiemmassa ulkosuomalaispoliittisessa ohjelmassa, johon on kirjattu kaksi passin hankkimisen helpottamiseen liittyvää politiikkalinjausta: *Ulkoasiainministeriö jatkaa yhteistyössä Poliisihallituksen kanssa tietojärjestelmien, mukaan lukien sähköisen palvelun kehittämistä ja Ulkoasiainministeriö pyrkii edustustoverkkoa muokattaessa ottamaan huomioon passi- ja henkilökorttipalvelujen saatavuuden.* Ulkoministeriön ohella Poliisihallitus on merkitty toimijaksi tähän kohtaan. Passin sähköiseen hakemiseen liittyvä asia on noussut uuden ulkosuomalaisstrategian valmistelussa esille useissa yhteyksissä: sisäministeriön järjestämässä työpajoissa, keskusteluissa Suomi-Seuran kanssa sekä ulkosuomalaisparlamentin päätöslauselmissa.

Ulkosuomalaisparlamentin päätöslauselmissa esitetään myös passin voimassaoloajan pidentämisen mahdollisuuksien selvittämistä sekä voimassaoloajan pidentämistä sillä aikavälillä, joka jää käyttämättä vanhasta passista. Passin voimassaoloaikaan liittyvät kysymykset ovat tulleet esille myös uuden strategian valmisteluun liittyvissä kuulemisissa.

Suomen kansalaisuuteen liittyvien kysymysten osalta edelliseen ulkosuomalaispoliittiseen ohjelmaan sisältyy politiikkalinjaus *Kannustetaan ulkosuomalaisia hankkimaan takaisin Suomen kansalaisuus* ja tämän toimenpiteenä *Tiedotetaan ulkomailla asuvia suomalaisia henkilötietojen tarkastamismahdollisuudesta ja sen tärkeydestä.* Ulkosuomalaisparlamentin päätöslauselmissa esitetään, että kansalaisuuslakia muutettaisiin niin, että syntyperäinen Suomen kansalainen, joka on myös jonkin toisen valtion kansalainen, säilyttäisi Suomen kansalaisuuden ilman, että hänen tarvitsisi todistaa riittävää yhteyttä Suomeen, eikä hänen tarvitsisi ilmoittaa Suomen viranomaisille 22 ikävuoteen mennessä, että hän haluaa säilyttää Suomen kansalaisuuden. Lisäksi ulkosuomalaisparlamentti esittää kansalaisuuslain muuttamista niin, että syntyperäisten entisten tai nykyisten Suomen kansalaisten jälkeläiset saisivat Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella. Muuttuva ulkosuomalaisuus -kyselytutkimuksessa neuvonta kansalaisuusasioissa nousi esiin yhtenä ulkosuomalaisten palvelutarpeena. Maahanmuuttovirastossa on havaittu ulkosuomalaisten palvelutarpeen kasvaneen, joka näkyy sekä sähköpostitse, puhelimitse että edustustojen kautta tulevien kyselyiden määrissä ja on työllistänyt Maahanmuuttovirastoa merkittävästi, erityisesti pandemia-aikana.

Ulkosuomalaisasioiden yleiseen koordinaatioon liittyviä tarpeita on noussut esiin keskusteluissa Suomi-Seuran kanssa. Suomi-Seura on toivonut, että ulkosuomalaisasioihin asetettaisiin selkeä viranomaisvastuutaho, joka myös seuraisi ulkosuomalaisstrategian toteutumista

Sisäministeriö

Inrikesministeriet

säännöllisesti. Saman suuntaisesti ulkosuomalaisparlamentti esittää päätöslauselmissaan, että ulkosuomalaisasioiden koordinaatiosta vastaava taho valvoo ulkosuomalaisstrategian toteutumista ja raportoi siitä ulkosuomalaisparlamentille vähintään kerran vuodessa sekä tiedottaa strategian toteutumisesta ulkosuomalaisstrategiaa koskevilla verkkosivuilla. Ulkosuomalaisparlamentti myös esittää, että valtionhallintoon nimettäisiin pysyvä ulkosuomalaisasiamies.

Useissa kuulemisissa ja myös ulkosuomalaisstrategiatyöryhmän kokouksessa nousi alusta asti selkeästi esiin halu kuulla ulkosuomalaisia itseään ja osallistaa heitä myös strategian toimeenpanon seurantaan. Ulkosuomalaisparlamentti toteaa myös päätöslauselmissaan toivovansa, että Suomen valtiovalta kuulee jatkossakin Suomi-Seura ry:tä ja ulkosuomalaisparlamenttia ulkosuomalaisasioissa.

Millaisia toimia tarpeisiin vastaaminen vaatii?

Passin hakemiseen liittyvät kysymykset

Sähköinen palvelu passin hakemiseen ulkomailta

Passia ja henkilökorttia voi jo nykyisellään hakea sähköisesti ulkomailta käsin ja sitä käytetään paljon. Poliisin sähköistä asiointia ei ole sidottu päätelaitteen maantieteelliseen sijaintiin. Käytännön asioinnin kannalta ongelmia kuitenkin liittyy siihen, että jos hakemus edellyttää tunnistuskäyntiä asiointia, on sen tapahduttava Suomessa. Myöskään toimituspaikaksi ei voi valita kuin Suomessa sijaitsevan noutopaikan.

Hakemuksen jättäminen edellyttää sähköisen asioinnin mahdollistavaa tunnistusvälinettä esim. henkilökortin kansalaisvarmennetta tai suomalaisia pankkitunnuksia. Monella Suomen ulkopuolella asuvalla suomalaisella ei ole tällaista asiakirjaa, vaikka se on saatavissa hakemalla kansalaisvarmenteen sisältävää henkilökorttia Suomen edustustosta. Tilannetta helpottaisi se, että digitaalisen henkilöllisyyden hankkeessa suunnitellun mobiilihenkilökortin käyttöönotto, joka mahdollistaa kaikille passin ja/tai henkilökortin haltijoille sähköisen tunnistamisen välineen. Yhtenä kehitysvaihtona on jo pidemmän aikaa esitetty kansalaisvarmenteen lisäämistä passin sirulle. Passin siru voitaisiin lukea esim. älypuhelimien NFC-lukijalla, joka mahdollistaisi korkeimman tason eli EIDAS High -tasoisen tunnistamisen.

Passin ja henkilökortin myöntämiseen elimellisenä osana kuuluu passinhaltijan tunnistaminen määräajoin. Lain lähtökohtana on, että hakija tunnistetaan henkilökohtaisesti jokaisen hakemuksen yhteydessä. Tästä pääsäännöstä voidaan poiketa ainoastaan tiettyjen edellytysten täytyessä: hakemus on tehty vahvasti sähköisesti tunnistautuneena, hakija on yli 12-vuotta ja hänet on tunnistettu henkilökohtaisesti viimeisen kuuden vuoden aikana passi- tai henkilökorttihakemuksen yhteydessä ja häneltä on tuolloin otettu sormenjäljet. Myöskään nimitiedot eivät ole saaneet muuttua. Prosessista, jossa hakija ei asioi henkilökohtaisesti poliisi-asemalla, käytetään nimitystä kevennetty menettely.

Sisäministeriö

Inrikesministeriet

Ulkomailla oleskelevalle Suomen kansalaiselle passin myöntää poliisin sijasta Suomen edustusto. Sähköisten palveluiden kehittäminen edellyttää siis toimia ulkoministeriöltä. Poliisihallitus katsoo, että aktiivisessa yhteistyössä ulkoministeriön kanssa nykyiseen poliisin kehittämään ja yläpitämään prosessiin voitaisiin harkita toimenpiteitä, joilla voisi olla mahdollista helpottaa hakemusten käsittelyä ilman, että se lähtemättömällä tavalla vaikuttaisi prosessin turvallisuuteen. Muutosten vaikutuksia olisi kuitenkin ensin selvitettävä kattavasti ja mahdolliset lainsäädäntömuutokset olisi tehtävä.

Voimassaoloajan pidentäminen (10v / käyttämätön aika)

Passin voimassaoloajan osalta Poliisihallitus katsoo lähtökohtaisesti, ettei tilanteessa ole nähtävissä muutoksia aiempaan. Toisaalta teknologiat kehittyvät kiihtyvään tahtiin ja tiedon suojaukseen käytettävät tavat vanhenevat nykyistä aiemmin. Myös henkilötietojen suojaamiselle on aikaisempaa huomattavasti korkeampitasoisia vaatimuksia etenkin nimenomaan passin sirulle talletettävien erityisiin henkilötietoryhmään kuuluvien biometristen tunnistaiden osalta. Mitä lyhyempi voimassaolo on, sitä haavoittuvampia sirut ovat. Myöskään ihmisten ikääntyminen ei ole lakannut ja samalla tapaa tunnistaminen muodostuu ongelmallisemmaksi, mitä pidempi aika on kulunut passilla olevan kasvokuvan ottamisesta.

Kehitys itseasiassa puhuu enemmän sen puolesta, että passin voimassaolon pidentämisen sijaan tulisi selvittää, tulisiko alaikäisten passin voimassaoloaika lyhentää. Jos passin voimassaoloajan perusteita selvitetään, on selvitettävä objektiivisesti myös tätä näkökulmaa. Useassa EU-maassa alaikäisten passien voimassaoloaika on alle 5 vuotta. Alaikäisten henkilöiden kasvoissa tapahtuu muutoksia hyvin nopeasti ja tunnistettavuus hankaloituu, mikä osaltaan lisää lapsikaappauksiin ja ihmiskauppaan liittyviä riskejä. Alle 12-vuotiaiden passit eivät myöskään sisällä kasvokuvan lisäksi muuta tunnistetta, joka sitoo matkustusasiakirjassa esitetyt henkilötiedot tiettyyn fyysiseen henkilöön. Näin ollen kasvokuvan tuoreuteen liittyy erityisiä vaatimuksia, kun henkilöllisyyttä ei voida missään olosuhteissa tarkistaa sormenjälkien avulla.

Passin voimassaoloaika vaihtelee EU-maiden välillä. Viiden vuoden voimassaoloaika on käytössä useassa muussakin EU-maassa. Monessa EU-maassa voimassaoloaika riippuu passin haltijan iästä. Jokaisella maalla on siis oma linjansa ja voimassaoloajan osalta on myös muita vaihtoehtoja kuin se, että kaikille myönnetään joko viiden tai kymmenen vuoden passi.

Käyttämättä jääneen ajan lisääminen uuteen passiin olisi monella tapaa hankala kokonaisuus, joka olisi teknisesti hyvin vaikea toteuttaa.

Kansalaisuuteen liittyvät kysymykset

Kansalaisuutta koskevan lainsäädännön valmistelusta vastaa sisäministeriön maahanmuutto-osasto. Maahanmuuttovirasto tekee kansalaisuuteen liittyvät päätökset.

Kansalaisuuden säilyttäminen täytettäessä 22 vuotta ilman riittävää yhteyttä Suomeen:

Kansalaisuuslain 34 §:n mukaan Suomen kansalainen, jolla on myös jonkin toisen valtion kansalaisuus, säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään vain, jos hänellä on riittävä yhteys Suomeen. Riittävä yhteys osoitetaan jollakin pykälässä mainitulla tavalla. Suomen kansalaisuus säilyy ensinnäkin sillä perusteella, että henkilö on syntynyt Suomessa ja hänen kotikuntansa on Suomessa hänen täyttäessään 22 vuotta. Toiseksi Suomen kansalaisuus säilyy, jos henkilön kotikunta on ollut Suomessa tai hänellä on ollut varsinainen asunto ja koti jossakin toisessa Pohjoismaassa seitsemän vuoden ajan ennen kuin hän on täyttänyt 22 vuotta.

Kolmanneksi Suomen kansalaisuus säilyy sillä perusteella, että henkilö on 18–21 vuoden iässä toiminut jollakin kansalaisuuslain 34 §:ssä mainitulla tavalla:

- a) ilmoittanut kirjallisesti Suomen edustustolle, Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle haluavansa säilyttää Suomen kansalaisuuden,
- b) hakenut Suomen passia tai henkilökorttia tai saanut Suomen passin tai henkilökortin,
- c) suorittanut Suomessa varusmies- tai siviilipalveluksen tai naisten vapaaehtoisen palveluksen tai parhaillaan suorittaa jotakin näistä tai
- d) saanut Suomen kansalaisuuden hakemuksesta tai ilmoituksesta.

Kirjallinen ilmoitus siitä, että henkilö haluaa säilyttää Suomen kansalaisuuden, on vapaamuotoinen. Riittää, että henkilö on yksilöitävissä siitä. Tämä vapaamuotoinen ilmoitus tehdään Suomessa Digi- ja väestötietovirastolle, lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa, jossa se tehdään Ahvenanmaan valtionvirastolle. Suomen ulkopuolella ilmoitus taas tehdään Suomen edustustolle. Aikaa ilmoituksen tekemiseen on noin neljä vuotta siitä, kun henkilö on täyttänyt 18 vuotta, ja ilmoitus on tehtävä ennen 22-vuotissyntymäpäivää.

Kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevan yleissopimuksen (SopS 96 ja 97/2008) 7 artiklan 5 kappaleen mukaan sopimusvaltio voi säätää kansallisessa lainsäädännössään, että sen alueen ulkopuolella syntyneen sopimusvaltion kansalaisen kansalaisuuden säilyttäminen sen jälkeen, kun on kulunut vuosi tämän täysi-ikäiseksi tulosta, edellyttää, että asianomainen asuu kyseisellä hetkellä asianomaisen sopimusvaltion alueella tai että hän ilmoittautuu asianomaiselle viranomaiselle.

Eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen (SopS 93 ja 94/2008) 7 artiklan 1 kappaleen mukaan kansalaisuuden menettämisen perusteeksi voidaan säätää se, että sopimusvaltion ja sen ulkomailta asuvan kansalaisen väliltä puuttuu todellinen yhteys. Tarkoituksena on sopimuksen esitöiden mukaan mahdollistaa se, että valtion ulkomaille muuttaneet kansalaiset eivät säilytä sen kansalaisuutta sukupolvi toisensa jälkeen. Todellinen yhteys voi puuttua esimerkiksi silloin, kun henkilö ei ole hakenut valtion viranomaiselta henkilö- tai matkustusasiakirjaa tai ilmaissut tälle, että hän haluaa säilyttää valtion kansalaisuuden.

Sisäministeriö Inrikesministeriet

Kansalaisuusyleissopimuksen 5 artiklan 2 kappaleen mukaan kutakin sopimusvaltiota ohjaa sen kansalaisten syrjinnän kiellon periaate riippumatta siitä, ovatko nämä valtion kansalaisia syntymän perusteella, vai ovatko he saaneet valtion kansalaisuuden myöhemmin. Syntyperäisiä Suomen kansalaisia ei siten voida asettaa kansalaisuuslaissa eri asemaan kuin niitä, jotka ovat saaneet Suomen kansalaisuuden myöhemmin. Kansalaisuuslain 34 §:ää ei siis voitaisi rajata koskemaan vain muita kuin syntyperäisiä Suomen kansalaisia.

Myös Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan jäsenvaltio voi säätää, että todellisen yhteyden puuttuminen tai päättyminen johtaa kansalaisuuden menettämiseen (Tjebbes ja muut v. Alankomaat, tuomio 12.3.2019 C-221/17). Tuomioistuimen mukaan unionin oikeus ei estä säätämästä tietyin edellytyksin jäsenvaltion kansalaisuuden menettämisestä suoraan lain nojalla siten, että henkilöt menettävät unionin kansalaisen asemansa ja siihen liittyvät oikeudet. Kansallisten toimivaltaisten viranomaisten ja tarvittaessa myös kansallisten tuomioistuinten on kuitenkin voitava tutkia tällaisen kansalaisuuden menettämisen seuraukset ja mahdollisesti määrätä kansalaisuus palautettavaksi. Viranomaisten ja tuomioistuinten on tällöin tarkastettava, onko jäsenvaltion kansalaisuuden ja unionin kansalaisen aseman menettäminen suhteellisuusperiaatteen mukaista.

Suomen kansalaisuuden menettää suoraan lain nojalla 22 vuotta täyttäessään, jos riittävää yhteyttä Suomeen ei ole. Kansalaisuuden voi menettää vain sellainen henkilö, jolla on myös jonkin toisen valtion kansalaisuus. Henkilön mahdolliset lapset eivät voi samalla menettää Suomen kansalaisuutta. Kansalaisuuden säilyttää 22 vuotta täyttäessään useilla vaihtoehtoisilla tavoilla. Näistä tavoista tiedotetaan vuosittain niille 18 vuotta täyttävälle henkilölle, joita kansalaisuuden menettäminen saattaa koskea. Jos Suomen kansalaisuuden menettää 22 vuotta täyttäessään, sen saa takaisin tekemällä kansalaisuusilmoituksen. Maahanmuuttovirasto määrittää tarvittaessa henkilön kansalaisuusaseman, ja päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen.

Parhailaan käynnissä olevassa kansalaisuuslain säädöshuoltohankkeessa on tarkoitus päivittää viranomaisten ilmoitusvelvollisuutta koskevan 40 §:n 3 momenttia siten, että se vastaisi 34 §:ään jo aiemmin tehtyjä muutoksia, joilla tapoja kansalaisuuden säilyttämiseen on täydennetty. Pykälän päivittämisen myötä eri viranomaisilla olisi siis velvollisuus ilmoittaa Digija väestötietovirastolle kaikista niistä toimista, joiden perusteella kaksoiskansalainen säilyttää nykyisin Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään. Muutoksella varmistettaisiin, että kansalaisuuden säilyttämistä koskeva tieto kulkee viranomaisten välillä kaikissa tilanteissa ja kansalaisuuden säilyminen merkitään väestötietojärjestelmään. Myös Suomi-Seura kannatti tällaista muutosta lausunnossaan, jonka se antoi kesällä 2020 kansalaisuuslain muutostarpeita koskevasta sisäministeriön esiselvityksestä.

Ehdotus siitä, että syntyperäinen Suomen kansalainen, joka aiemmin menetti Suomen kansalaisuutensa saadessaan toisen maan kansalaisuuden, voisi saada sen takaisin ilmoituksella, samaten hänen aikuiset lapsensa ja heidän alaikäiset lapsensa:

Kun kansalaisuuslain kokonaisuudistus toteutettiin 1.6.2003 voimaan tulleella uudella kansalaisuuslailla, lain 60 §:ään kirjoitettiin siirtymäsäännös entisen Suomen kansalaisen määräajassa tehtävästä kansalaisuusilmoituksesta. Säännöksen mukaan henkilö, joka oli menettänyt Suomen kansalaisuuden saadessaan jonkin toisen maan kansalaisuuden, saattoi hakea sitä takaisin ilmoitusmenettelyllä ilman, että häneltä edellytettiin Suomessa asumista. Mahdollisuus koski myös entisten ja silloisten Suomen kansalaisten jälkeläisiä siinäkin tapauksessa, että heillä ei olisi koskaan ollut Suomen kansalaisuutta. Laissa määritelty siirtymäaika alkoi 1.6.2003 ja päättyi 31.5.2008.

Kansalaisuuslakiin tehtiin vuonna 2011 useita muutoksia (voimaan 1.9.2011). Entistä Suomen kansalaista koskevaa lain 29 §:ää muutettiin siten, että entinen Suomen kansalainen voi aina saada kansalaisuuden ilmoitusmenettelyllä, eikä häneltä edellytetä Suomessa asumista. Säännöksen tarkoituksena oli selkiyttää entisen Suomen kansalaisen kansalaisuuden takaisin saamista koskevia säännöksiä säätämällä asiasta yhdessä säännöksessä. Muutoksella vakinaistettiin entistä Suomen kansalaista koskeva viiden vuoden siirtymäsäännös. Antamalla mahdollisuus kansalaisuuden takaisinsaamiseen ulkomailla asuville entisille Suomen kansalaisille haluttiin tukea Suomen ulkopuolella asuvien entisten Suomen kansalaisten identiteetin ja yhteyden Suomeen säilymistä niiden osalta, jotka sitä toivovat. Ennen vuoden 2011 lainmuutosta kansalaisuuslain muiden säännösten kuin 60 §:n siirtymäsäännöksen perusteella saatava kansalaisuus edellytti aina Suomessa asumista. (Suomessa asuminen on ollut ja on edelleen yksi tärkeimmistä kansalaisuuden saamisen edellytyksistä. Tästä lain 29 § on poikkeus.)

Vuoden 2011 lainmuutoksessa entisen Suomen kansalaisen mahdollisuutta saada kansalaisuus takaisin ei ulotettu koskemaan nykyisen tai entisen Suomen kansalaisen jälkeläisiä, kuten siirtymäsäännöksessä oli säädetty. Siirtymäsäännös oli rajattu koskemaan niitä entisten Suomen kansalaisten jälkeläisiä, joiden vanhempi oli saanut Suomen kansalaisuuden muulla tavoin kuin kansalaistamalla. Kansalaisuutta koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen (*Kansalaisuusyleissopimus*, SopS 93/2008) 5 artiklan mukaan jäsenvaltiot eivät voi saattaa kansalaisiaan eri asemaan riippuen siitä, onko kansalaisuus saatu kansalaistamalla vai muulla tavoin¹. Ulkосуomalaisparlamentin ehdotusta siitä, että syntyperäinen Suomen kansalainen, joka menetti kansalaisuutensa saadessaan toisen maan kansalaisuuden, saisi sen takaisin ilmoituksella, ja tämä mahdollisuus annettaisiin myös heidän aikuisille lapsilleen sekä näiden alaikäisille lapsilleen, ei ole mahdollista toteuttaa. Kansalaisuusyleissopimuksen mukaan sopimusvaltiota velvoittaa kansalaisten syrjinnän kiellon periaate, jonka mukaan kansalaisia ei

¹ 5 art. 2 kappale: ”Kutakin sopimusvaltiota ohjaa sen kansalaisten syrjinnän kiellon periaate riippumatta siitä, ovatko nämä valtion kansalaisia syntymän perusteella, vai ovatko he saaneet valtion kansalaisuuden myöhemmin.”

saa asettaa eri asemaan sen perusteella, ovatko nämä saaneet kansalaisuuden syntymän perusteella vai myöhemmin (kansalaistamalla). Syntyperäisiä Suomen kansalaisia ei siten voida asettaa kansalaisuuden takaisin saamisen osalta eri asemaan kuin muita. Nykyinen 29 §:n säännös ei erottele, onko kyseessä syntyperäinen vai muulla tavoin kansalaisuuden saanut henkilö.

Kansalaisuusyleissopimuksen 5 artiklan 2 kappaleen valossa ilmoitusmenettelyä ei siis voitaisi enää laajentaa siten, että se vastaisi täysin kansalaisuuslain 60 §:n siirtymäsäännöksiä ja koskisi myös syntyperäisten Suomen kansalaisen jälkeläisiä. Mahdollisuutta Suomen kansalaisuuden saamiseen ei voitaisi sitoa siihen, onko henkilön vanhempi saanut Suomen kansalaisuuden muulla tavoin kuin kansalaistamalla. Jos ilmoitusmenettely avattaisiin uudestaan myös Suomen kansalaisten jälkeläisille, se olisi siksi toteutettava laajempaan kuin siirtymäaikana 2003–2008.

Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa ei toisaalta ole tavoitteena, että kansalaisuuden saamista laajennettaisiin nykyiseen verrattuna. Kansalaisuuslakia ei siis voitaisi hallitusohjelman puitteissa muuttaa siten, että otettaisiin käyttöön uudenlainen Suomen kansalaisten jälkeläisille tarkoitettu ilmoitusmenettely.

Osa Suomen kansalaisten jälkeläisistä on voinut saada Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen tai -hakemuksen perusteella. Suomessa asuva henkilö voi yhä tehdä kansalaisuus-hakemuksen, jonka perusteella hänet voidaan kansalaistaa. Saatavilla ei ole tarkkaa tietoa siitä, kuinka moni Suomen kansalaisen jälkeläinen ei ole saanut Suomen kansalaisuutta. Aiemman kansalaisuuslainsäädännön vaikutukset voivat ulottua myös useampaan sukupolveen, Suomen kansalaisen jälkeläisen omiin lapsiin ja lapsenlapsiin.

Kansalaisuuslain 60 §:n siirtymäsäännöksissä mahdollisuus kansalaisuusilmoituksen tekemiseen oli rajattu niille jälkeläisille, joiden oma vanhempi oli saanut Suomen kansalaisuuden muulla tavoin kuin kansalaistamalla. Jälkeläisten kansalaisuusilmoitukset vaativat silti käytännössä enemmän selvitystyötä kuin niiden henkilöiden ilmoitukset, jotka olivat itse olleet Suomen kansalaisia. Kansalaisuusilmoitusmenettely on tarkoitettu hakemusmenettelyä yksinkertaisemmaksi, minkä vuoksi myös Suomen kansalaisten jälkeläisten kansalaisuusilmoituksista seuraava työmäärä on otettava huomioon asiaa harkittaessa.

Viestintä ja neuvonta kansalaisuusasioissa

Aiemman ulkosuomalaispoliittisen ohjelman toimen mukaisesti Maahanmuuttovirasto päivitti marraskuussa 2020 kansalaisuusilmoitusten myönteisten päätöksen lähetettä. Tässä yhteydessä pyrittiin mm. edelleen muistuttamaan ulkosuomalaisia henkilötietojen päivitysvelvoitteesta entisen Suomen kansalaisen kansalaisuusilmoituspäätösten yhteydessä ja ohjattiin hakemaan lisätietoja aiheesta Digi- ja väestötietoviraston verkkosivuilta.

Menettämispäätöksissä informoidaan hakijoita kategorisesti siitä, että entinen Suomen kansalainen voi hakea kansalaisuutensa takaisin. Hakijoita pyritään ohjaamaan sähköisen asiointipalvelun käyttöön, jolloin esim. paperisen ilmoituslomakkeen lähettäminen ohjaisi suotun paperiseen prosessiin.

Maahanmuuttoviraston kotisivuilla on hyvin kattavasti saatavilla tietoa kansalaisuuden säilyttämisestä ja hakemisesta. Maahanmuuttovirastossa on parhaillaan meneillä hanke kotisivujen kansalaisuusasioiden sisällön päivittämiseksi ja selkeyttämiseksi. Kansalaisuusilmoituksia on viime vuosina tullut tasaiseen tahtiin, etenkin juuri entisiltä Suomen kansalaisilta. Yhteistyö Suomen edustustojen kanssa on tiedottamisessa keskeistä. Maahanmuuttovirasto kouluttaakin jatkuvasti edustustoja kansalaisuusasioissa. Maahanmuuttoviraston tunnistaman ulkosuomalaisen kansalaisuusasioiden palvelutarpeen kasvuun ratkaisuksi on alustavasti ideoitu kotisivujen kehittämistä siihen suuntaan, että asiakkaat voivat paremmin itse arvioida tilannettaan, esimerkiksi kansalaisuusaseman määrittämisen tarpeen osalta.

Ulkosuomalaisasioiden koordinaatioon valtionhallinnossa liittyvät kysymykset

Ulkosuomalaisasioiden koordinaatio kuuluu sisäministeriön maahanmuutto-osastolle. Ulkosuomalaisasiat ovat hyvin poikkihallinnollisia, joka asettaa omat haasteensa niiden koordinoimiselle ja esimerkiksi kohdennettujen palveluiden ja kootun tiedon saatavuudelle. Uuden ulkosuomalaisstrategian valmistelussa on alusta saakka kiinnitetty erityistä huomiota tarpeeseen kehittää strategian toimeenpanon seuranta. Valmistelun aikana on käyty keskusteluja ulkosuomalaisparlamentin puhemiehistön ja Suomi-Seuran kanssa ja pohdittu yhteistyön kehittämistä erityisesti tulevan strategian seurannassa.

Sisäministeriössä on halukkuutta aktiivisesti kehittää ulkosuomalaisasioita. Uudessa ulkosuomalaisstrategiassa haetaan uudenlaisia toimintatapoja ja kehitetään myös koordinaatiota. Ulkosuomalaisasioiden hoitamiseen on maahanmuutto-osastolla nimetty tietty virkahenkilö ja hänen virkatyöhönsä kuuluu vastata ulkosuomalaisasioihin liittyviin kysymyksiin tai ohjata tiedustelut oikealle taholle. Sisäministeriö ei näe tarvetta asiamiehen nimeämiselle vaan katsoo, että ulkosuomalaisasioiden koordinaatiota voidaan parhaiten kehittää nykyistä hallintomallia tehostamalla. Asia voidaan ottaa uudessa strategiassa erityisesti huomioon.

Ulkosuomalaisstrategian seuranta suunnitellaan syksyn aikana. Koska ulkosuomalaisia koskettavat asiat ja ulkosuomalaisstrategiassa asetetut toimet ovat hyvin poikkihallinnollisia, on tärkeää, että kaikki valmistelussa mukana olleet ministeriöt osallistuvat aktiivisesti myös seurantaan. Strategian valmisteluun osallistuneet ministeriöiden edustajat voisivat siten jatkaa mukana valtionhallinnon ulkosuomalaisasioiden työryhmässä, joka voisi kokoontua sisäministeriön johdolla tarpeen mukaan ja ainakin vuosittaisen seurannan laatimista varten. Seurannasta voitaisiin laatia vuosittainen raportti ja sisäministeriön ulkosuomalaisia koskevaa nettisivua voidaan pitää seurannasta ajan tasalla. Lisäksi on tärkeää, että yhteistyösuhteita ulkosuomalaistoimijoiden, kuten Suomi-Seuran kanssa, ylläpidetään ja kehitetään myös viisivuotiskauden aikana ja ulkosuomalaiset huomioidaan erityisryhmänä sellaisissa valtionhallinnon

hankkeissa, jotka koskevat heitä. Sisäministeriön osalta ulkosuomalaiset huomioidaan esimerkiksi Vaikuttavan ja kokonaisvaltaisen maahanmuuttopolitiikan pitkän aikavälin tavoitteita koskevassa hankkeessa.

Millaisia strategisia tavoitteita ja toimia voimme asettaa seuraavalle viidelle vuodelle?

Ulkosuomalaiset pystyvät uusimaan Suomen passin ulkomailta käsin nykyistä helpommin

- Sähköisen passinhaun kehittämistä selvitetään yhteistyössä ulkoministeriön ja Poliisihallituksen kanssa
- Passin voimassaoloajan perusteet tarkistetaan

Ulkosuomalaisten erityistarpeet huomioidaan kansalaisuusasioiden kehittämisessä

- Kehitetään ulkosuomalaisille kohdennettua viestintää Suomen kansalaisuuden hakemiseen ja säilyttämiseen liittyen
- Kansalaisuuslain säädöshuoltohankkeessa täydennetään viranomaisten ilmoitusvelvollisuutta koskevaa 40 §:n 3 momenttia

Ulkosuomalaisasioita koordinoidaan tehokkaasti ja ulkosuomalaiset tulevat huomioiduksi heitä koskevassa valtionhallinnon päätöksenteossa

- Ulkosuomalaisstrategian toimenpiteissä edistymistä seurataan vuosittaisella seurantaraportilla ja valtionhallinnon ulkosuomalaisasioiden työryhmässä
- Ulkosuomalaisstrategian toimeenpanon edistymisestä viestitään sisäministeriön ulkosuomalaisia koskevalla nettisivulla
- Ulkosuomalaisasioista vastaavat viranomaiset kehittävät yhteistyötä ulkosuomalais-toimijoiden kanssa
- Ulkosuomalaiset otetaan erityisryhmänä huomioon heitä koskettavien hankkeiden valmistelussa